

Den övervintrade

Fritänkaren

Nr. 293 Mars 2021

Tjugonionde årgångens fjärde nummer

Innehåll :

Begravningen (<i>litet kammardrama</i>)	2
Ahasverus annaler, del 203: <i>Den försupne prästen</i>	11
Några väsentliga filmer (<i>Comedian Harmonists</i> bl.a.)	14
Några milstenar, mars 2021	20

Fritänkaren, som utkommit med 292 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på
Wordpress: <https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Donationer mottages med tacksamhet.

Bankkonto: 6682-338 254 102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)
eller Göteborgs Skrivarsällskaps plusgirokonto, pg 35 86 46 – 8

Glöm inte att ange avsändare!!

Alternativt IBAN-nummer:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 6.3.2021

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Det nästsenaste numret av Fritänkaren finns alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Endast den digitala upplagan kan erbjuda färgillustrationer.

Begravningsgästerna

kammardrama baserat på en verklig händelse,

även inspirerad av Max Ophüls genialiska film "La tendre ennemi" (1938)

samt i någon mån av Ingmar Bergman,

tillägnad minnet av Göran Michanek (1924-2016).

De mortis nihil nisi bonum

Personerna:

Barbro, den avlidnes närmaste väninna

Holger

Ernst

Bo

Lennart

Anders

Otto

Gunnel

Herbert

Scenen föreställer en begravningsställning med generös förplägnad av mat och drycker, med ett sällskap äldre gäster närvarande.

Barbro (reser sig) Jag får hälsa er alla så hjärtligt välkomna. Vi är så glada över alla som har lyckats ta sig hit. Vi visste inte hur det skulle gå, då ju många är bortresta, och i denna svåra tid är det inte alla som vill gå på begravingar. Men ni som är här har alla kommit frivilligt, och det är vi hjärtinnerligt tacksamma för, ty om någon förtjänade att uppvaktas och hedras, så var det ju vår käre Herbert, kanske stadens mest oförtjänt negligerade och främsta universalgeni, då han var så mycket mer än bara docent, doktor, frimurare av högsta graden, och så vidare...

Holger (till Ernst) Nu pratar hon i nattmössan. Har hon blivit gaggig?

Ernst Det är inte så konstigt i så fall. Hon är ju över nittio själv, och efter honom har hon ingen annan. Hon blir helt ensam nu.

Barbro Förlåt mig om jag är lite bortkommen och inte alltid hittar de rätta orden, men jag ville egentligen bara hälsa er alla välkomna. Jag är säker på att det blir flera tal under kvällens lopp till hans ära och åminnelse, så jag bör egentligen säga så lite som möjligt, men jag är själagläd över att vi fick denna tillställning till stånd, och jag vill be er alla att förpläga er med allt vad som bjudes, mat och vin och fisk och lax och smörgåstårter och allt möjligt, och framför allt, vin i det oändliga. Herbert dog ju ändå rik, och han ville inte hålla på plånboken efter sin död, så nu är det fritt fram. Ta för er, för Guds och Herberts skull! (*sätter sig*)

Ernst (reser sig) Tack, kära Barbro, och jag tror att här inte finns någon som inte kommer att ta dig på orden. Detta är ju ändå ett begravningskalas, och vi är här för att fira honom, inte för att beklaga honom eller gråta över honom, då det var det sista han gjorde själv, även om han mer än de flesta hade större anledning än de flesta att göra det.

Holger (till Ernst) Spåra inte ur nu redan.

Ernst (tillbaka) Jag vet nog vad jag säger. (*öppet*) Men, kära Barbro, jag måste be att få korrigera dig på vissa punkter. Vi vet alla hur du prisade honom och backade upp honom som hedersdoktor och allt möjligt, men han tog faktiskt aldrig någon doktorsexamen. Han föraktade den akademiska världen och fördömde den för dess etablerade bluffsystem och hyckleri, han menade att alla akademiker gjorde sig medbrottsliga i samma infama fusk- och hycklerisystem, där bara lögn tolererades och där om någonting var kroniskt anathema och bannlyst så var det sanningen. Han menade att alla akademiker levde högt och gjorde sina karriärer på sin okunnighet och på att låtsas veta vad de ingenting visste om, och att den vanliga rutinen var att bygga sina doktorsavhandlingar på gallimatias och nonsens, vanligen ovedersägliga petitesser och fullständigt värdelösa och ovidkommande hårklyverier, och att egentligen hela den akademiska världen bara var baserad på kvalificerad okunnighet, där allting gick ut på att säga allt utom sanningen och att konsekvent inrikta sig på att avlägsna sig från sanningen så långt som möjligt.

Holger Bra, Ernst!

Bo (reser sig) Bror Ernst behagar föra sanningen på tal. Då ber jag att få erinra om vilken bluffmakare Herbert var själv. Han inte bara lät sig kallas doktor utan att ha någon doktorsexamen, han var i själva verket ingenting annat själv än en diletant, kalla honom en universalamatör om du vill, men han blev aldrig någonting mer eller annat än en amatör. Han fuskade i allt, han låtsades vara en litterär expert och hävdade att Shakespeare inte skrivit Shakespeare, han kallade sig själv en diktare men skrev erbarmliga pekoraler, och den enda verskonst han behärskade var limericken. Han var en klåfingrad klåpare som trodde sig vara expert på allt och som fuskade i allt han ägnade sig åt vilket egentligen bara var att konsekvent att trampa i klaveret.

Ernst Sätt dig ner, Bo. Du är berusad.

Bo Ska du säga. Har inte vår värdinna gett oss full tillåtelse kanske att dricka oss så fulla vi vill?

Barbro (reser sig igen) Jag ville bara tillägga, på tal om detta, att det finns också whisky och snaps för den som vill ha. (*sätter sig igen*)

Holger (till Ernst) Hur vågar hon? Vill hon supa alla under bordet?

Ernst (tillbaka) Nej, Holger, jag tror att hon bara vill att alla ska våga säga allt vad som behöver sägas.

Holger I så fall blir det aldrig slut på denna tillställning.

Ernst Jo, när spriten och vinet tar slut.

Holger Hon tycks ha sört för att det inte kan ta slut.

Ernst I så fall blir det intressant att se vem som inte hamnar under bordet.

Lennart (reser sig) Får jag fråga, och flera andra har undrat samma sak, varför vi inte kan finna någon av Herbert döttrar här? Har de laga förfall?

Bo Det vet du väl, Lennart, att Karin inte har besökt sin farsa på trettio år, och att Lena är fullt upptagen med att bärga hem dödsboet.

Lennart Det menar du inte!?

Bo Jo. Det vet alla utom du.

Lennart Vad har hon för intresse av alla hans böcker, alla hans manuskript och samlingar, alla hans brev och urkunder?

Bo Är du dum eller? Hon har sålt bort alltsammans. Hon var ju bara intresserad av hans pengar.

Lennart Menar du att hon plundrat sina egna föräldrars hem och gjort sig av med alla deras livsverk?

Bo Ja, i den mån det gav pengar. Resten har hon slängt.

Lennart Men det är ju oerhört!

Anders Skulle hon då inte ha rätt att få slänga sin fars gamla saker, som ingen annan längre har någon användning för?

Lennart Men det handlade ju om hans livsverk! Alla hans skrifter, som han samlade så noggrant och samvetsgrant på sin dator! Hon har väl inte slängt hans dator?

Anders Den var gammal och oduglig. Det var hopplöst att försöka röja och få den att fungera någorlunda effektivt. Den kunde bara skrotas.

Lennart Men allt han skrev! Alla hans pjäser och uppsatser! Alla hans lärda avhandlingar! Inte kan man bara skrota sådant!

Anders Det var värdelöst för henne. Hon förstod ingenting av det.

Lennart Men det är ju sanslöst!

Anders Nej, det var enbart vettigt.

Lennart Så allt vad hon inte kunde få något betalt för bara slängde hon?

Anders Det dög inte till något annat.

Lennart Även allt vad Gunnel lämnat efter sig? Hennes stora Giordano Bruno-bibliotek? Hur gick det med alla hans frimurarböcker?

Anders Dem sålde hon till något antikvariat.

Lennart Så får man inte göra. Frimurarlitteratur måste vid dödsfall återgå till frimurarlogen.

Anders Det struntade hon i. För henne var det bara vackra böcker av något möjligt antikvariatsvärde.

Lennart Även deras heliga innehåll?

Anders Det om något var fullständigt värdelöst.

Lennart Så det enda han betydde för sina döttrar var vad de kunde få i arv i form av pengar. Allt vad pengar heter handlar bara om lömskt, egoistiskt och hänsynslöst utnyttjande av andra, om det inte bara är skälig lön.

Otto Han lovade mig sitt piano, det gamla fina Schimmelpianot, som varit Gunnels. Vad hände med det?

Anders Höll du dig inte framme?

Otto Jag pratade med henne om saken. Hon lovade mig det för 2000 kronor. Senare försökte jag ringa henne men fick aldrig tag på henne. Hon hade en telefonsvarare, där hon helt enkelt bara meddelade att hon inte ville prata med någon.

Anders Pianot rök som allting annat, som datorn och alla böckerna. Kanske fick hon något betalt för det av någon annan. Hon sålde allting i klump.

Otto Hennes mors eget piano! En ovärderlig klenod av bästa kvalitet, som hade varit värt kanske 30,000!

Anders Inte begagnat och oanvänt under många år.

Otto Hans inneboende hyresgäst Aldo brukade spela på det och prisade det.

Anders Det var då det.

Otto Och jag som så innerligt behövde ett nytt piano!

Anders Varför det? Duger inte ditt gamla?

Otto Det är utslitet! Det har gått sönder! För första gången under dess 56 år i min ägo har det gått sönder!

Anders Kan du inte laga det?

Otto Det kostar pengar!

Anders Knappast mer än 2000 kronor.

Lennart Ursäkta mig, Anders, men hela denna dotters förfarande tyder på en fullständig renons på pietet, som närmast ter sig infamt oanständig i mina ögon. Ett äkta barn förintar inte sina föräldrars livsverk.

Anders Hon har gjort det, det kan inte göras ogjort, och det gick snabbt.

Lennart Men det är upprörande!

Anders Var då en smula realistisk och förnuftig. Vad skulle hon med alla sin fars samlingar till? Alla de tusentals böckerna? Alla hans svåråtkomliga filer på datorn? Alla hans manuskript och föreläsningar, uppsatser och anteckningar? Var hans handstil ens läsbar? Hade han själv någon ordning på alla sina filer inom hundratal olika områden? Vad skulle hon ha gjort? Förseglat hans lägenhet och behållit den med alla dess humanistiska regalier som ett slags sanktuarium? Och fortsätta betala hyran i all oändlighet? Nej, det kunde man inte begära av henne. Det hade varit orimligt. Hon var helt enkelt praktisk och gjorde sig av med rubbet på så effektivt sätt som möjligt.

Lennart Men hon hade ju pengar tillräckligt! Han lämnade väl efter sig minst 800,000, så snål som han var! Hon hade gott kunnat visa sin far lite respekt och pietet och åtminstone försökt bevara något av hans och hennes mors livsverk.

Anders I så fall hade han väl själv visat något intresse för att något av honom skulle bestå. Men han var ju så fullständigt vårdslös och ansvarslös. Han brydde sig inte själv. Han slutade städa hemma och lät allt bara förfalla. Han lät böckerna stå i travar och ramla omkull när de blev för höga, och då brydde han sig inte om att resa dem igen. Han visste väl inte själv var han hade allting. Sin hustrus sanktuarium med det heliga rummet där hennes Giordano Bruno-samlingar fanns hade han själv inte gått in i på årtal. Han struntade till och med i sin egen hälsa. När han inte längre kunde gå på grund av sin benröta bara satt han kvar och lät allt fortsätta förfalla, inklusive sin egen hälsa. Hon gjorde bara vad han gjorde: struntade i allt.

Barbro (vänder sig till dem) Ni där borta som pratar så ivrigt, jag måste ber er komma ihåg att *de mortis nihil sine bonum*.

Lennart Jag försäkrar er, Barbro, att vi talar bara väl om honom. Det är de andra, som vanskötte honom, som vi har en del att diskutera om.

Bo Lennart förundrade sig över att ingen av hans döttrar var här.

Barbro Tala inte om hans döttrar.

Bo Hade inte ni heller god kontakt med dem?

Barbro Vi hade knappast någon kontakt alls.

Bo Ändå var ni den som skötte om honom mot slutet, som tog hand om honom och höll daglig kontakt med honom, medan hans båda döttrar, ursäkta mig för att jag säger det, inte bara struntade i honom men sket i honom.

Barbro Så ni säger, Bo!

Bo Är det inte sant? Kung Lear hade åtminstone en god dotter i Cordelia, men Herbert hade bara Goneril och Regan att vänta på honom som gamar att han bara skulle dö.

Lennart Detta är fruktansvärt!

Bo Ja, visst är det?

Lennart Varför var de sådana mot honom? Hyste de något agg mot honom eller gav de honom någon skuld för deras mors tidiga bortgång?

Anders Tvärtom. Det var deras mor som distansierade dem från båda sina föräldrar. Hon var ju galen och måste tillbringa långa perioder på sinnessjukhus.

Otto Därom är meningarna delade. Hon var bipolär, men vem är inte bipolär? Vem har inte lika djupa svackor som höjdpunkter i sitt emotionella liv? Herbert betraktade henne alltid som ett geni, och hennes djupa engagemang i Giordano Bruno och dennes idévärld var ett direkt uttryck för hennes exceptionella begåvning.

Lennart Skrev hon inte en egen bok också?

Bo Jo, en deckare, som var långt före sin tid i sin skildring av homosexuella problem och relationer redan på 50-talet.

Otto Herbert var alltid full av beundran för henne och även av respekt för hennes högre insikter och förmågor.

Anders Vad för förmågor? Hon var schizofren och ingenting annat. Efter många om och men lyckades psykiatrin bota henne.

Otto Bota henne? Så att hon aldrig mera skrev någonting? Jag kommer ihåg Herbert skildringar av hennes tillstånd efter att hon kommit hem som "botad". Läkarna hade "botat" henne med att proppa henne full med psykofarmaka. Hon var som ett paket när hon kom hem. Och med en gång när hon kommit hem och inte längre påtvingades någon medicinering blev hon mycket svårhanterlig genom sina abstinensbesvär. Herbert sade att hon verkade mycket sjukare när hon kom hem än när hon blivit omhändertagen. Om somliga menade henne vara illa därän som manodepressiv så var det ingenting mot det kroniskt psykopatiska tillstånd som Herbert måste hantera henne i efter att hon kommit hem som "botad".

Anders Hon var helt enkelt otillräknelig.

Otto Nej, hon gjordes otillräknelig av den massiva psykofarmaka-behandlingen. Hon var tillräckligt vid sina sinnens fulla bruk och i full kontroll av sina förmågor och begåvningar innan läkarna tog hand om henne.

Anders Hon var djupt deprimerad och höll på att gå förlorad.

Otto Vem som helst kan ha depressioner, de hör till livet, och vem som helst kan ta sig ur dem själv utan att vidta desperata åtgärder som självmord och läkarbehandling. Depressioner kan inte botas medicinskt. Det kan bara naturen göra.

Anders Det påstår du. Läkarexpertisen vet bättre.

Otto När den omvandlar ett lysande geni som Gunnel till ett paket av abstinensbesvär till följd av massiv tvångsmedicinering? Hur gick det för resten med hennes noter? Hon hade en ovärderlig samling noter, som Herbert bad Aldo sortera efter vad som borde bevaras och vad som fick undvaras.

Bo Jag vet att Aldo gjorde en sådan sortering.

Otto Men de fanns väl inte kvar i dödsboet? De var ju ekonomiskt utan värde men av desto större värde för kännare.

Lennart Jag vet att Lena struntade i Aldos sortering och lät alltsammans gå till ett musikantikvariat för någon hundralapp.

Otto Där fanns originalnoter och autentiska dedikationer av Lille Bror Söderlundh och andra trubadurer.

Lennart Ja, jag minns de noterna. Det var första upplagor av Lille Bror Söderlundhs tonsättningar till Nils Ferlin.

Otto Visste Karin vad hon skrotade och slumpade bort?

Lennart Det kan jag garantera att hon inte visste. Hon var ju inte ens musikalisk. Det är humanismens svåra öde i livet. Den vet allt och sitter inne med all väsentlig kunskap och visdom men blir ständigt överkörd och trängd i diket och skrotad av okunskapens hänsynslösa bulldozer, som bara vill jämna vägen för krass materialism och opportunism. Humanisterna och kunskapsförvaltarna har ingen chans i livet mot översittarna och det politiska våldet och godtycket och kan inte försvara vad de står för annat än genom att envisas med att överleva trots allt och koncentrera all sin energi på bara det. Deras fall är hopplöst mot egoismens övermakt, och om de envisas med att förbli humanister måste de finna sig i att ständigt nödgas kämpa mot

en överväldigande motvind av motgångar, nederlag och förluster. Det handlar inte om orättvisa. Det handlar om dumhetens ständiga överväld, som alltid slutar med att den i änden bestraffar sig själv.

Otto Det är samma sak med musiken. Den rena musiken måste alltid kämpa en hopplös kamp mot den vulgära övermaktens oväsen och högtalarförstärkta raseri, det är att oavlatligt trampa vatten för att inte drunkna i den kommersiella musikens störtflods slagkraft genom överdrivna slagverksbatterier och de förbannade högtalarna och förstärkarna, som bara är till för att göra sådan musik öronbedövande som inte är någon musik, som om oväsensmusik bara kunde göra sig gällande genom högtalarförstärkning. Melodin har dränkts i oväsen, i populärmusiken behöver ingen sjunga rent längre bara man kan skrika, och i brist på musikalisk lyrik och melodik brassar man på med onyanserbara elgitarrers skrällande som man dränker i krigskanonader av brutala överdimensionerade slagverksbatterier. Det är bara värdelösa odågor som kastar bort tid på all denna massmediala skräpmusik som bara är oväsen och audiell miljöförstöring, som dessutom underblåses och framhävs genom massmedia. När skall människorna äntligen tröttna på allt detta oväsen och tillfriskna från sin antimusikaliska sinnessjukdom? När de alla blivit döva och fattar att musik inte bara är volym?

Lennart Och under tiden åker alla Gunnels ovärderliga lyriska noter ner i pappersinsamlingar, återvinningssoptunnor och containrar för skräp, då ingen vill köpa sånt längre.

Otto Konstigt att Gunnel inte begick självmord. Eller var det det hon gjorde?

Lennart Nej, hon bara slocknade. Hon magrade ihjäl sig, men det var helt naturligt, hon tappade aptiten, och levde den sista tiden liksom Karen Blixen bara på vindruvor och champagne. En dag var hon bara inte levande längre, och det fanns ingen naturlig, medicinsk eller biologisk förklaring. Hon helt enkelt tog slut.

Bo Men hon dog lycklig.

Lennart Ja, det hävdade alltid Herbert, som fortsatte älska henne efter hennes död. Hon var lycklig genom sina kunskaper, sin visshet och sin förnöjsamhet.

Bo En liten späd trådtunn kvinna, nästan som en sparv.

Lennart Ja, men vacker.

Anders Herbert huvudsakliga insatser låg väl ändå inom marinbiologin. Något har väl ändå bevarats av hans insatser där.

Lennart Jag tror inte det. Det fanns allt på hans dator, och hans dator har skrotats som icke uppdateringsbar.

Bo Så vi får aldrig veta hans kanske ovärderliga forskningsresultat inom framför allt hans initierade forskning om alger.

Otto Jag kommer ihåg när vi firade Goethes 250-årsdag. Vi var bara några stycken, jag var yngst, och utom Herbert var det bara två av hans kolleger, men då framstod det ganska uppenbart för mig att Herbert ändå var något av ett universalgeni. Hans kunskaper omfattade alla områden, precis som Goethes, hans vitterhet var nästan allomfattande, och nu får vi aldrig veta allt vad han kom fram

till, hans skrifter, hans forskningsresultat, då hela hans dödsbo med summan av hans livsverk har skrotats av hans närmast sörjande.

Lennart Som snarare gläds än sörjer, inte över hans äntliga bortgång, men väl över hans kvarlåtenskap i reda pengar.

Bo Som hans närmast sörjande nödvändigt måste förmera med några hundralappar genom skrotandet av hans livsverk.

Lennart Det är nästan makabert.

Anders Jag beklagar att vi därigenom aldrig kommer att få veta vad Herbert livsverk och forskningsresultat egentligen var.

Lennart Det är allt begravet levande utan en chans för den avlidne att göra sin röst hörd från andra sidan.

Gunnel (inträder diskret med Herbert) Vi kommer för sent.

Herbert Nej, vi kommer precis i tid. De har bara börjat.

Gunnel Men varför är inte våra döttrar här?

Herbert De är väl upptagna på annat håll. Du vet hur de var. De delade aldrig våra intressen, och jag tror de har det bättre utan oss.

Gunnel Men de var ändå våra döttrar!

Herbert Bara lekamligt. De hade ingenting gemensamt med oss alls.

Gunnel Och alla dessa andra som är här? Hade de mera gemensamt med oss än våra döttrar?

Herbert De hade åtminstone alla någonting gemensamt med mig. Här finns ju ändå några frimurare, några som fortsatte besöka mig hur sjuk jag än blev, några som brydde sig om mina marinbiologiska studier och algforskningar, några humanister, några som har läst din bok, några som delade ditt gedigna intresse för Giordano Bruno, och den unge Otto, musikern, som gärna ville överta ditt piano och var intresserad av dina noter.

Gunnel Men de snuvades väl alla på allt vad du lovat dem? Din bästa vän Lennart fick väl inte en enda av alla mina Giordano Bruno-böcker?

Herbert Nej, Lena har väl gjort sig av med alltihop utan att tänka på vad det var.

Gunnel Hela mitt liv av forskning! Hur kunde jag få en sådan dotter?

Herbert Jag är rädd att hon betraktade dig som otillräknelig.

Gunnel Det var den där fördömda läkarens fel. Det var han som förstörde mig. Han levde högt som psykiatriker på att påstå sig kunna bota alla mentalsjukdomar och psykiska störningar med mediciner och droger, men i stället för att kurera själen hos folk förstörde han deras kroppar.

Herbert Ja, jag vet. Vi gjorde fel som någonsin litade på honom och hans kvackarvetenskap. Det var mitt fel. Förlåt mig.

Gunnel Det är för sent nu. Vi är döda.

Herbert Jag vet.

Gunnel Men vad har vi väl här att göra egentligen? Vi kan ju inte dela deras whiskypimplanden och tårtfrosserier och inte ens få någon kontakt med någon av dem. Vi är utestängda och antagligen inte ens önskvärda.

Herbert Jag tog dig bara med hit för kuriositetens skull. Jag tänkte det kunde vara intressant att höra något av våra eftermälen.

Gunnel De pratar ju bara skit om oss. De har ju dragit fram hela min mentalvårdshistoria. Och dig behandlar de fortfarande som om du var amputerad i rullstol.

Herbert Jag önskar de kunde se hur levande jag fortfarande är.

Gunnel Och mig. Det är misstaget som alla närmast sörjande begår. De tar för givet att vi inte längre existerar.

Herbert Våra kroppar existerar *de facto* inte längre. Men om man inte längre har möjlighet till kontakt med den levandes kropp kan man heller inte längre nå hans själ, och då måste man negligera den, och då är det naturligt att glömma bort att den någonsin funnits.

Otto Jag känner er närvaro och förstår att ni är här och lyssnar.

Herbert Kan du se oss, Otto?

Otto Nej, jag bara känner er, men jag förnimmer er.

Herbert Då ser du våra själar.

Otto Ja, det är kanske det jag gör.

Herbert Jag fick aldrig någon son, Otto, men under vår vänskap växte du i mitt hjärta som något av en son. Jag kunde dela med dig min sorg som änklings över Gunnels oacceptabla avsked, och du kunde förstå mig och dela min smärta. Synd att Gunnel aldrig fick träffa dig.

Otto Vår relation var som den intima relationen mellan en lärare och hans privatelev. Du lärde mig mycket och visade mig vägen in i spännande forskningar.

Herbert Jag beklagar att du blev lurad på Gunnels piano.

Otto Jag får klara mig med mitt gamla utslitna och försöka reparera upp det.

Herbert Tror du det går?

Otto Jag är inte den som ger upp. Det gjorde inte du heller.

Herbert Förrän när de ville kapa mitt andra ben. Då gick det för långt. Då ville jag inte vara med längre.

Gunnel Jag fick vänta länge på dig, Herbert.

Herbert Men du var alltid kvar hos mig. Jag släppte dig inte en enda dag.

Gunnel Jag vet. Därför väntade jag.

Herbert Jag tror vi är färdiga här. Att stanna kvar och fortsätta lyssna kan bara bli mera pinsamt för oss båda. Vad säger du? Ska vi ge oss av?

Gunnel Det är lika bra. Vi måste ju ändå förr eller senare börja satsa på att börja om från början.

Herbert Tror du vi kan återfinna varandra i nya dödliga inkarnationer?

Gunnel Det måste vi bara. Kom. Låt oss lämna dödligheten åt de dödliga. (*får med sig Herbert ut därifrån*)

Lennart Det är tyvärr så det vanligen fungerar, är jag rädd. Se på vad som hände med Axel von Fersens kvarlåtenskap. Hans korrespondens måste ha innehållit ovärderligt material från hans tid som Sveriges ambassadör i Paris under

revolutionen och hans relation med Marie Antoinette. Hans efterkommande förstörde hela brevsamlingen.

Bo Måste då de levande vara så oerhört korkade och blinda inför dimensionen av den andra sidan att de bara låter eviga andliga livsverk gå förlorade genom slarv, för att sedan med tiden bittert ångra sig och beklaga allt som de gjorde fel och hur de förbröt sig mot dem som ändå gav dem livet?

Lennart Tyvärr är inte människan bättre än så. Hon lär sig aldrig. Hon hänger sig åt ignoransen av sin lättsinniga egoism så länge hon lever, och när hon slutligen ångrar sig, om hon någonsin gör det, är det alltid för sent. Sedan får han i bästa fall efter sin död se hur andra förstör hans livsverk.

Bo Jag tror vi behöver en sup på det här. Barbro ville ju att vi alla skulle dricka och äta av hjärtans lust.

Lennart Det var det vettigaste hon kunde be oss göra. Låt oss göra slag i saken. Vi kan ju alltid dricka Herbert till med alla hans vänner.

Bo Ja, det bör vi verkligen göra.

Anders Jag tar er på orden. (*reser sig*) Får jag be om att vi alla utbringar en skål för allas vår oförglömlige vän och Nestor, det okända universalgeniet Herbert Kantor!

Barbro Det har jag väntat på hela tiden. (*reser sig*) Skål för vår käraste vän! Må han aldrig förtrötts!

Holger Nu gaggas hon igen. Vet hon inte att han är död?

Ernst Vad vet vi om vad de egentligen sysslar med på andra sidan graven?

(*Alla reser sig och deltar hjärtligt i den föreslagna skålen.*)

Slut.

Ahasverus annaler, del 203: Den försupne prästen.

Det var ett högst oansenligt ställe, varken en sylta eller ett kyffe utan snarligt en andra rangens krog om ens det, och jag befarar att dess rätta benämning vore helt enkelt ett sjapp. Men där satt han längst där inne helt ensam med ett glas, som hade något mörkt i sig. Han verkade fullkomligt patetisk, en gammal gubbe med långt ovårdat vitt hår, som på något sätt verkade fullkomligt övergiven, som ett strandat vrak. Samtidigt var det något bekant över honom, och något sade mig att jag borde känna igen honom, vilket jag dock inte gjorde, hur jag än försökte anstränga mig. Jag hade inget val. Jag måste gå fram till honom och känna honom på pulsen.

Han hade ingenting emot mitt intrång. Tvärtom verkade det som om det om något var vad han hade väntat på. Han föreslog mig nästan genast att jag skulle hålla honom sällskap med ett glas. Han bröt på något oidentifierbart utländskt språk, som verkade vara någon sorts blandning av tysk och fransk brytning. "Vad dricker ni?" frågade jag honom.

"Konjak. Nyttjar ni sådant?"

”Bara om jag blir bjuden.”

”Då har ni kommit till rätt person.” Och han såg till att jag genast serverades med ett likadant glas mörk konjak som han själv var försedd med, och jag drog den slutsatsen att den måste vara stark.

När jag satt så nära honom vid samma bord kunde jag syna honom närmare. Han var helt svartklädd från topp till tå, men det var något med klädseln han försökte dölja, som om det var något han skämdes för. Ganska snart såg jag vad det var. Han försökte dölja sin prästkrage.

”Jag ser att ni uppdragat min hemlighet,” sade han när han förstod att jag genomskådat honom. ”Ni har rätt. Jag borde inte synas på ett sådant här ställe. Men jag behövde nödvändigt ett glas, samtidigt måste jag uppsöka ett visst ställe, och så råkade det här stället ligga i min väg. Jag hade inget val. Jag måste begagna mig av dess tjänster.”

”Men det är väl ingenting att skämmas för. Alla präster måste väl dricka nattvardsvin.”

”Men jag har druckit hela livet och mest bara konjak. Det är inte alla präster som dricker sådant. Dessutom är jag ingen riktig präst. Hela jag är bara ett enda stort fusk, och det var med ett nödrop som jag alls beviljades något prästerligt sakrament och då bara den lägsta möjliga rangen.”

”Så ni är abbé?”

”Ja. Jag är abbé, och det var det högsta jag någonsin uppnådde i alla mina måttlösa ambitioner och karriärsträvanden. Allt slutade på samma sätt, med nedlåtande tröstpris.”

Plötsligt insåg jag vem det var. Jag borde absolut ha känt igen honom, men jag hade inte sett honom på väldigt länge, och han hade för länge sedan lämnat det offentliga livet, och nu var han nästan oigenkännlig, lika förändrad som en gammal käring kan vara från den sagolika skönhet hon en gång var som ung.

Han märkte att jag hade lyckats identifiera honom, han kände det väl på sig, och han sade genast: ”Jag måste be er att hålla det för er själv att ni har sett mig här. Ni vet ju att jag inte alltid var sådan, och sådan som jag nu är borde jag aldrig visa mig utomhus.”

”Men ni har ingenting att skämmas för.”

”Jo, jag har allt att skämmas för.”

”Absolut inte. Ni var den främsta i hela världen inom ert område, och alla avgudade er, i synnerhet damerna.”

”Det var länge sedan. Det var den svagheten som drog ner mig.”

”Vilken svaghet?”

”Damerna.”

”Det är väl inget fel i att älska damer?”

”För mig blev det en last. Det blir det för alla män som blir beroende av sina kvinnor. Jag blev beroende av alltför många, och ändå känns det som om jag aldrig fick någon av dem. Den sista förlösade jag halva livet på att försöka vinna både lagligt och kyrkligt, och när vi äntligen fick tillstånd att gifta oss var det för sent. Det

blev ingenting av med det. Om vi åtminstone var goda vänner en gång i tiden var vi när äktenskapstillståndet äntligen uppnåddes värre främlingar för varandra än om vi aldrig hade träffats.”

”Var hon inte prinsessa?”

”Hon påstod till slut att det var den enda attraktionskraften för mig hos henne, att jag bara velat ha henne för hennes pengar och titel, för att tillfredsställa min måttlösa fåfänga. Jag fruktar att hon hade alltför rätt.”

”Men ni fick ändå barn, och er första fru, om ni någonsin blev gifta, förblev väl alltid lojal mot er...”

”Allt vad jag gjorde i vårt förhållande blev fel och ledde bara till att vi fjärmades från varandra, och de barnen har jag ingen kontakt med.”

”Inte ens er framgångsrika dotter?”

”Det är riktigt, hon har aldrig svikit mig, men hon lät sig helt fördärvas av det där monstret till musiker som korrumpat hela musikvärlden och ämnar fördärva den med att förföra den till döds med sina blåa dunster till förföriska operor. Hon var lyckligt och rekorderligt gift med den bästa dirigenten i världen, som också var den som hjälpte fram och gjorde allt för den som sedan tog hans hustru ifrån honom. Jag borde där och då genast ha avbrutit all kontakt med det monstret, men jag kunde inte göra det för min dotters skull, och min egen svaghets fåfänga fjättrade mig vid honom utan att jag insåg, att han bara behövde mig och odlade min vänskap för att kunna utnyttja mig.”

”Låt oss inte tala om honom.”

”Nej, ju mindre sagt om den skitstöveln, desto bättre. En annan konjak?”

Det tackade jag inte nej till. ”Men ni kan ändå inte förneka er själv rätten till kärlek och förvägra er själv livets allra bästa och mest naturliga sida?”

”Varför tror ni jag blev präst?”

”Det kan väl inte bara ha varit för att rymma till celibatet?”

”Sexuallivet blev mig en anfäktelse. I stället för att vidareutbilda mig och fortsätta utveckla mig som konstnär föll jag hela tiden tillbaka ner i det sexuella rövhålet och kunde inte avhålla mig från att uppmuntra nya sexuella förbindelser. Som konstnär blev jag fiende till min egen kropp. Jag märkte hur konsten och mitt arbete blev lidande av min överväldigande sexualdrift och fann det med tiden mer och mer nödvändigt att kämpa där emot med alla medel. Celibatet erbjöd den bästa möjligheten. Ändå fortsatte damerna att förfölja mig eller jag att förfölja dem, det var alltid ömsesidigt, och jag slapp dem aldrig, allra minst i biktstolen. Jag gled mer och mer över åt den uppfattningen att sexuallivet var musikens största och enda dödliga fiende. Vet du vad damerna sade om mig? En dag fick jag höra, att mitt pianospel betraktades som pianoonani. De jämställde alltså min konst med sexualmissbruk. Då gick det för långt. Då slutade jag ge konserter.”

”Mitt på höjden av er bana och karriär. Ni var på toppen och er rangplats där har aldrig bestridits.”

”Ändå stod Chopin så oändligt mycket högre. Han var kysk. Han var ädel. Hela hans personlighet var bara ädelhet, hela han var bara ädlaste guld, och det har aldrig komponerats ädlare musik än hans. Jag var bara en tatarpojke i jämförelse.”

”Ändå är ni erkända som jämbördiga av musikhistorien, och det förhållandet kommer troligen aldrig att ändras. Ni kan inte förneka er själv eller förringa era insatser.”

”Det är sant, att jag lyckats åstadkomma en och annan juvel på pianots område, men det mesta är bara, som damerna säger, pianoonani. Jag är rädd att jag aldrig slipper den stämpeln heller.”

”De damerna som tänkte så var inte värdiga er musik.”

”Då kommer vi till pudelns kärna, problemet med att kasta pärlor för svin. Allt konserterande handlar om det. Allt skapande handlar om det. Publiken förstår aldrig innebörden i vad man skapar. De uppfattar det, konstaterar det och glömmer det, som läxor som åker in genom det ena örat och ut genom det andra. I bästa fall kan en konstnär tillfredsställa sig själv, men han kan aldrig förvänta sig att bli korrekt förstådd av andra.”

”Vem som helst kan förstå skönheten i sann musik.”

”Ja, det var Chopin bra på. Jag var bra på det endast i undantagsfall. Jag beklagar att ni kände igen mig. Det hade varit bättre om ni inte gjort det. Allt jag vill är att bli ingenting. Det är det enda jag har kvar i livet att göra.”

”Jag lovar er, det blir ni aldrig. Er musik kommer alltid att leva.”

”Försök inbilla det någon annan. Jag har gjort hur mycket musik som helst som aldrig kommer att publiceras och ännu mindre förstås. I bästa fall kommer den att arkiveras i glömska. Chopin gjorde bättre ifrån sig med en begränsad produktion och kom undan med att dö i tid.”

”Alldeles för ung.”

”Men i stället ung för evigt. Kan någon människa önska sig något bättre?”

Han böjde sig ner över sitt glas, och jag förstod att han inte hade något mer att säga mig. Jag lämnade honom utan vidare i den obemärkthet som han faktiskt sökt sig till där, som om vårt möte aldrig hade ägt rum.

Några väsentliga filmer

Comedian Harmonists (1997)

Musik som offer för politiken

Då handlingen äger rum i Tyskland med start 1927 är det naturligt att befara det värsta inför händelsernas utveckling, och regissör Josef Vilsmayer drar sig inte för att dra fram hela eländet i hela dess katastrofala omfattning, från de första rasistiska angreppen på den delvis judiska sångargruppen, (tre av dem var judar helt eller delvis, och pianisten hade en judisk fru,) till de direkta politiska förföljelserna, vilka

slutligen tvingade Europas mest älskade och framgångsrika sångargrupp till splittring efter att de förbjudits att framträda mer i Tyskland. De var sex, men en av dem var bara pianist, tre av dem var tenorer, en av dem något så originellt som en *tenor buffo* (komisk tenor), medan de övriga två var en baryton och bas. Ändå framträdde alla sex med solon i nästan varje sång, pianisten oundgänglig som ackompanjatör, dirigent och rytmiker, förste tenoren vanligen utmärkande sig i varje sång med sin karakteristiska briljans, och basen med effektfulla soloentréer i varje nummer, och så vidare – de var sex skickliga musiker i en enhetlig grupp som generellt presenterade en perfekt musikalisk sammanhållning och samsjungning, alla outhärliga och extremt musikaliska – de var i praktiken alla virtuoser som sångare. Deras historia är gripande och desto mer så då den är fullständigt sann, och där finns ett antal oförglömliga scener, framför allt utomordentligt festliga sådana, i synnerhet det judiska bröllopet och den dråpliga amerikanska turnén, kanske höjdpunkten i deras framgångar – och efter att de splittrats återvände tre av dem till Amerika för att försöka göra en ny karriär, men när de en gång splittrats fann de aldrig varandra igen, och deras speciella musikaliska magi var förlorad för alltid. Lyckligtvis finns fortfarande deras talrika grammofoninspelningar bevarade och tillgängliga, och Josef Vilsmayer, som också gjorde den tyska filmen om Stalingrad, har gjort ett fantastiskt kvalitetsjobb med att återskapa epoken, magin, det oemotståndliga goda humöret och den mirakulösa musikaliteten hos denna odödliga och numera legendariska sångargrupp, som har moderna efterföljare ännu idag.

Musik i mörker (Ingmar Bergman 1948)

Fascinerande studie i den mörka sidan av livet i musikvärlden

Det är alltid värt att vara särskilt uppmärksam på musiken i Ingmar Bergmans filmer, då den alltid är vald med omsorg och har betydelse. Detta är en av hans nästan talrika filmer som handlar direkt om musik, då den berättar historien om en briljant ung pianist som förlorar synen i en olycka men ändå fortsätter som musiker, fastän han inte kan få någon fast anställning, varför han ser som sin enda möjlighet att utbilda sig till pianostämmare. De mest intressanta och verkningsfulla scenerna i filmen är från blindskolan, särskilt scenen med barnen som läser blindskrift i kör, som sedan skiftar till scenen där den blinde pianisten ger en konsert för blinda åhörare. Hans filmer med musiken som tema är kanske hans mest personliga och intressanta och kan vara hans allra bästa, och här penetrerar han för första gången mörkret och den svarta sidan av skapandet och musiken. Mai Zetterling är det lysande ljuset i detta mörker, och när hon försvinner i början av filmen längtar man efter hennes återkomst, vilken naturligtvis måste inträffa, vilket den gör med besked. Birger Malmsten som den blinde pianisten gör en utsökt och känslig rolltolkning av både djupt lidande och suverän integritet, och alla andra skådespelare gör även väl ifrån sig, särskilt Douglas Håge som den stökige restaurangchefen. Som en av hans ungdomsfilmer är den fortfarande i experimentfasen av regissörens långa karriär, men som sådan är den kanske den mest intressanta av hans tidiga experimentella filmer.

Den andra kvinnan (The Second Woman 1950)

En brudgums komplicerade situation som förlorat sin brud strax före bröllopet, och som möter en annan kvinna som försöker reda upp situationen.

En briljant ung arkitekt (Robert Young) konstruerar den idealiska villan uppe på en klippa vid havet åt sig själv och sin blivande fru, dottern till hans chef på arkitektkontoret. Allt är bäddat för det idealiska lyckliga äktenskapet där de sedan måste leva lyckliga i alla sina dagar, men kvällen före bröllopet råkar hon ut för en bilolycka i kollision med en annan bil och dör omedelbart. Av någon anledning blir denna olycka aldrig ordentligt utredd. Robert Young måste leva ensam i den fantastiska villan med sin förlorade bruds porträtt på väggen, när han på tåget möter Betsy Drake, de blir vänner, hon blir förälskad i honom, men det uppstår mer och mer problem då det blir gradvis alltmer uppenbart att någon står efter hans liv, när hans rosor och hund blir förgiftade, när porträttet av hans hustru förlorar sin färg och när slutligen villan brinner ner till grunden. Hans egen läkare tror att han bara lider av paranoia. Betsy Drake försöker hjälpa honom, men han insisterar på att försöka klara sig ut ur sina problem utan hjälp. Detta visar sig alltmer besvärligt.

Detta är en undervärderad thriller av Hitchcockklass med många bestickande detaljer som bidrar till dramats vilda romantik, till exempel det att den enda musik som filmen använder sig av är av Tjajkovskij. Den förekommer i ständigt nya former och arrangemang, som dansmusik, till och med i en rumbaorkester, och regissören måste ha nyttjat denna musik i särskilda avsikter. Till exempel är hans mest förekommande komposition i filmen den mycket särpräglade tondikten *Francesca da Rimini*. Tjajkovskijs musik har aldrig varit allmänt uppskattad, många har funnit hans psykologiserande grävanden och frossanden i översentimentala utgjutelser direkt störande och irriterande, men här gör de sig bra. De suggestiva scenerierna med det dånande havet ständigt närvarande med krokiga spökaktiga martallar hängande över stupet, de många nattliga scenerna med skymningsmörkret mer eller mindre dominerande bidrar allt till en mycket stark, mörk och romantisk thriller. Det enda som fattas är Hitchcock. Allt annat är nästan perfekt.

Möte i natten (Hasse Ekman 1946)

Kärlek och mord av misstag, mardrömmar och undergång men också uppvaknande

Detta är en av Hasse Ekmans flera imponerande intelligenta och genialiska filmer, där han inte bara imiterar samtida *noir*-filmer men finner sin mycket speciella egna väg med utnyttjande av alla möjliga magiska metoder som filmkonsten generöst erbjuder. Den här filmen är elegant och spännande, intrigen är förkrossande då ett vad får förskräckliga oanade konsekvenser – Hasse Ekman som journalist övertalar sin bästa vän Ulf Palme att fingera sin egen död och försvinna, så att Hasse kan dömas för mordet och tillbringa en tid i fängelset för journalistiska studier i fängelseförhållanden. Det visar sig tyvärr att vännen blir mördad på riktigt, vilket leder till livstids fängelse för Hasse Ekman, då det saknas bevis för experimentet. Eva Dahlbeck dyker upp i ett strålande framträdande mitt i natten vilket leder till en hopplös kärleksaffär som avbryts genast av mordfallets faktum, som ingenting kan rädda dem ur såvida det inte dyker upp någonting. Här dyker det upp mångahanda överraskningar av både överväldigande förfärligt slag och motsatsen i ett cinematografiskt virtuosprov av underbara infall.

Affär i Monte Carlo (24 timmar av en kvinnas liv, 1952)

En ung vacker änka räddar en spelare från självmord, eller så verkar det...

Historien är av Stefan Zweig, vilket borgar för en intressant filmupplevelse. Filmen är mycket romantisk och överväldigande vacker i sin medelhavsmiljö omkring Monte Carlo med focus på casinot. Den kanske mest intressanta detaljen i filmen och historien är observationen av händerna vid rouletten. Leo Genn ger en lika trygg och

säker rollgestaltning som någonsin, och det är han som studerar händerna vid roulettebordet och analyserar dem, och där förekommer ett par händer som Merle Oberon inte kan slita sina ögon från. Det tar en lång stund innan man får se ansiktet bakom de händer som för henne uppenbarar den mest bottenlösa förtvivlan i världen. Det är ett psykologiskt drama, och psykologin handlar mest om speldemonen. Richard Todd vill sluta spela och svär att göra det och återvänder ändå ständigt till spelbordet. Demonen har kommit för att stanna, och hans oemotståndlighet är lika obönhörlig som katastrofal. Merle Oberon gör som vanligt en bländande rollskapelse genom sin skönhet. Leo Genn är perfekt som vanligt i sin överlägsna trygghet genom människokännedom. Richard Todd är dynamiskt övertygande som vanligt i sin besatthet, och Stephen Murray är helt äkta som en musikalisk fransk präst. Det är en bedårande film med en mycket koncentrerad och mångfacetterad historia med många överraskande vändningar, så det vore minsann värt att någon gång se den igen i fullaste färgprakt.

Under eviga stjärnor (L'éternel retour, 1943)

Jean Cocteau's version av Tristan och Isolde

Detta är kanske den största kärlekshistoria som kommit fram ur den mörka medeltidens mörker och djup, och som den poet han är har Jean Cocteau gjort sin egen poetiska dikt av saken och överfört den till film. Det förunderliga med denna överföring av en tidlös legend till nutid är att filmen är lika modern och tidlös som hans sju år senare egna film *Orphée*, den kunde ha gjorts idag, dess autentiska scenerier kan inte identifieras geografiskt, dess speciella relationer kunde äga rum i vilken välbärgad familj som helst, men här föreligger en stor skillnad: presentationen av den yttersta ondskan genom dvärgen Achille, som avsiktligt förstör allting för alla från början och som smyger kärleksdrycken till de ännu inte medvetna älskande med vilje i tron att det är ett dödligt gift. Detta är genidraget i denna version av sagan. Regissör Jean Delannoy har bidragit till karaktären av detta mästerverk med sitt alldeles egna romantiska grepp i mycket raffinerad stil i en fascinerande nästan thrillerartad cinematografi hela vägen. Jean Marais gör ett av sina bästa framträdanden någonsin, fastän de alla är utomordentliga, och Madeleine Sologne gör ett djupt intryck i sin kyliga distans som småningom övergår i frivilligt martyrskap och passionerad självuppoftning. Det förekommer få så avskyvärda skurkar i filmhistorien som detta dvärgmonster, som helt och hållet är resultatet av en egocentrisk moder som skämt bort honom desto mer för att han är ett monster. Jag har sett denna film två gånger förut, första gången för nästan 60 år sedan, men dess tidlösa verkan består oförändrad genom decennierna och är mera övertygande för varje gång. Det har gjorts många versioner av denna legend i olika miljöer och nykonstruerade historier, men den här förblir nog den bästa av alla, åtminstone på film.

Målaren på Moulin Rouge (Moulin Rouge 1952)

En invalidiserad konstnärs bottenlöst tragiska öde

Denna films största förtjänst den förbluffande framgångsrika ansträngningen och ambitionen att levandegöra Henri de Toulouse-Lautrecs värld med alla dess idylliska, vackra och groteska varelser. Flera filmer har försökt återskapa Lautrecs värld på film, men ingen har varit övertygande eller framgångsrik med detta utom denna, som brer tjockt på med minutiös realism, vilket är vad alla de andra filmerna saknar. Den är gjord på Pierre La Mures roman, som var en initierad biograf, som också skrev romanbiografier om Lionardo da Vinci, Mendelssohn, Debussy och andra, och fastän han fått kritik för att ha diktat upp en hel del så är han alltid övertygande, och hans så kallade fabuleringar har aldrig kunnat bevisas vara falska. Han var en grundlig psykolog som vinnlade sig om största och djupaste möjliga förståelse för ämnena för sina biografier, vilket John Huston pietetsfullt tagit vara på i sin film, som visar samma djupa mänskliga förståelse. Henri de Toulouse-Lautrec är en av de mest tragiska konstnärerna i konsthistorien, och filmen försöker föra fram och göra denna tragedi fattbar, att sedan barndomen vara dömd till obotlig invaliditet utan möjlighet att någonsin kunna bli en riktig man men samtidigt nödgas leva med alla vanliga manliga känslor, passioner, längtan och begär, utan tillgång och möjlighet till naturligt utlopp. José Ferrer gör kanske sin mest framstående rolltolkning någonsin av den handikappade konstnären som av sitt öde drivs till kronisk bitterhet och cynism, vilket bara förvärrar hans situation, och det enda han kan göra åt saken är att dricka. Likväl gav han liv åt en hel värld som förblir levande och som kommer till nytt underbart liv i synnerhet genom mästerliga filmer som denna.

Översten och jag (1958)

Danny Kayes enda allvarliga film – och hans bästa

Historien är av Franz Werfel, författaren till "Sången om Bernadette" bland andra biografiska romaner, som också blev en berömd film, men detta är en krigshistoria som bara handlar om krigsflyktingar och deras prövningar under den tyska ockupationen i Frankrike – filmen inleds med tyskarnas framryckning mot Paris 1940. Danny Kaye, en polsk jude, och Curt Jürgens, en polsk officer efterlyst av Gestapo, måste båda försöka ta sig ut ur landet för att rädda sina liv, men översten är en vedervärdig översittare och fullkomligt avskyvärd med sina later och hemska fasoner. Danny Kaye är en mästare i att överleva, medan översten bara är bekant med grovt militärvåld och bara vet konsten att gå bröstgänges till väga. Ändå lyckas Danny Kaye få dem båda ut ur Paris i tid genom sina försynta metoder, medan översten bara avskyr och föraktar honom från början och gör deras flykt från Paris

så svår och omöjlig som möjligt. Han till och med insisterar på att de måste få ut hans älskarinna från Rheims bakom tyskarnas linjer, medan det enda han tycks kunna för övrigt är att dricka och det ordentligt. De lyckas få henne ut från Rheims, men sedan börjar den svåraste delen av deras flyktodyssé.

Vad som uppstår i konsekvent härlighet är den mycket intressanta och intensiva dialogen, som naturligtvis är späckad med många gräl och konflikter, men den djupa och försynta klokhet och saktmodiga förnuft som Danny Kaye står för håller intresset uppe för dramat hela vägen, som ständigt utvecklas mer och mer till en thriller. Alexander Scourby gestaltar en artig och korrekt med bestämd tysk officer och utgör ett intressant inslag, Françoise Rosay är värdinnan på hotellet i Paris, och Martita Hunt gör en viktig roll som en abbedissa som dyker upp vid tre tillfällen just i det rätta ögonblicket. George Dunings musik tillför en viss idyllisk lyrik i dramat, det förekommer en oförglömlig dansscen i ett gammalt fint franskt slott som kontrast mot krigets fasor och bekymmer, och framför allt är regin alldeles superb (Peter Glenville). Jag såg filmen för 55 år sedan, redan då gjorde den ett outplånligt intryck, men efter så lång tid visade den sig vara mycket bättre än vad jag kom ihåg. Det var synd att Danny Kaye inte fortsatte göra mer allvarliga filmer, "Five Pennies" några år senare är allvarlig tillräckligt minsann med sin autentiska realism, men han gjorde aldrig mera en så samtidigt allvarlig och fint humoristisk roll i ödmjuk innerlighet som den hemlöse och utsatte juden S.L.Jacobowsky.

Några milstenar, mars 2021.

- 2 Mikhail Gorbatsjov 90 år.
- 6 50 år sedan Pearl Bucks frånfälle.
- 8 Cyd Charisse 100 år.
- 18 Pariskommunen 150 år.
- 25 Simone Signoret 100 år.
- 28 Dirk Bogarde 100 år.
- 29 The Royal Albert Hall 150 år.

Göteborg den 6 mars 2021